



Uczyć, bawiąc... – o humorze w *Gargantui i Pantagruelu* François Rabelais'go. Historia dwóch olbrzymów

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: François Rabelais, *Gargantua i Pantagruel*, t. 1, tłum. Tadeusz Żeleński (Boy), Warszawa 1988, s. 16–23.
- Źródło: François Rabelais, *Gargantua i Pantagruel*, t. 1, tłum. Tadeusz Żeleński (Boy), Warszawa 1988, s. 32.
- Źródło: François Rabelais, *Gargantua i Pantagruel*, tłum. Tadeusz Żeleński (Boy), Warszawa 1988, s. 146–148.
- Źródło: François Rabelais, *Gargantua i Pantagruel*, t. 1, tłum. Tadeusz Żeleński (Boy), Warszawa 1988, s. 39–40.
- Źródło: Jan Nowakowski, *Pozory i prawda dzieła Rebalais'go*, „Pamiętnik Literacki” 1954, nr 45/1, s. 93.

- Źródło: Jerzy Adamski, *Historia literatury francuskiej. Zarys*, Wrocław 1989, s. 53–54.
- Źródło: Michaił Bachtin, *Twórczość Franciszka Rabelais'go a kultura ludowa średniowiecza i renesansu*, oprac. Stanisław Balbus, Kraków 1975, s. 319.
- Źródło: Władysław Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1987, s. 307.



Uczyć, bawiąc... – o humorze w *Gargantui i Pantagruelu* François Rabelais'go. Historia dwóch olbrzymów

Fronton książki *Gargantua i Pantagruel*

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Czy śmiech może uczyć? Tak, bo ośmieszanie często służy krytyce ludzkich wad, głupoty, niesprawiedliwości społecznej.

Jest tak w powieści *Gargantua i Pantagruel* francuskiego humanisty François Rabelais'go. Pisarz parodiuje średniowieczne poematy rycerskie i odwołuje się do tradycji ludowych jarmarków. Za pomocą dosadnego, rubasznego języka wytyka wady systemu feudalnego, krytykuje nietolerancję religijną, fanatyzm oraz skostniały system edukacji.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz tytułowych bohaterów utworu F. Rabelais'go.
- Opisziesz humorystyczno-moralizujący charakter *Gargantui i Pantagruela*.
- Wyjaśnisz, jakie cechy językowe pozwalają określić styl *Gargantui i Pantagruela* jako rubaszny.
- Wykażesz krytyczny stosunek F. Rabelais'go do scholastycznego nauczania oraz bezkrytycznego zawierzania autorytetom.

Przeczytaj

François Rabelais

François Rabelais (1494–1553) to francuski pisarz i humanista renesansowy. Przez wiele lat był zakonnikiem, a po uzyskaniu zgody papieża na opuszczenie stanu duchownego, pracował na dworach magnackich jako lekarz. Jego przeznaczeniem było jednak pisanie. Najśłynniejszym dziełem Rabelais’go okazała się pięciotomowa powieść pt. *Gargantua i Pantagruel*. Dzieło przyniosło mu sławę, ale też przysporzyło kłopotów, bo Kościół katolicki oraz uczeni związani z [Sorboną](#) zarzucali mu ośmieszanie religii i powagi uniwersytetu.



Pomnik François Rabelais we Francji
Źródło: Étienne Henri Dumaige, Wikimedia Commons,
licencja: CC BY-SA 4.0.

Autor w powieści obnażał, głupotę, hipokryzję i niski poziom moralny dobrze sobie znanych środowisk: kleru oraz uczonych. Kpiąc z ludzkich wad, Rabelais obalał mity, uzewnętrzniał przywary i strącał z piedestału autorytety, które – według niego – nie zasługiwały na szacunek.

Gargantua i Pantagruel jako przejaw kultury ludowej

” Władysław Kopaliński

Słownik mitów i tradycji kultury

Gargantua – imię dobrodusznego i komicznego olbrzyma, bohatera i obżartucha [...], którego Rabelais uczynił ojcem Pantagruela w swojej powieści satyrycznej [...]. Poważnym zamysłem tej fantastycznej i pełnej werwy [bufonady](#) jest realistyczna satyra na współczesne

społeczeństwo, na zakony, [scholastyczne](#) nauczanie, pedanterię i wsteczność teologów Sorbony; ukazuje też skutki pychy wojowniczej tyranii.

Gargantua i Pantagruel – tytuł ogólny powieści satyrycznej w 5 księgach [...], wydawanej jak następuje:

Okropnie i przeraźliwe dzieła i uczynki sławnego Pantagruela [...] (1532), później znana jako Księga II, relacjonuje żywot Pantagruela aż do zwycięstwa nad Dipsodami w Utopii.

Żywot wielce przeraźliwy wielkiego Gargantui (1534), później znana jako Księga I [...]. [Gargantua [...] przedstawiony jest jako wielki żarłok i opój, ale zarazem dobry, miłujący pokój, oświecony książę. Gdy jego nauka oparta na systemie scholastycznym okazuje się bez wartości, dalsza edukacja prowadzona jest w systemie zreformowanym [...]. Następuje podróż na słynnej kobyle do Paryża, spór z Sorboną [...], obrona ojcowskiej ziemi przed agresją króla Żółcika [...] i wzniesienie klasztoru Telemitów.]

Księga trzecia czynów i rzeceń heroicznego bogobojnego Pantagruela (1546) zawiera dyskusję nad problemem Panurga, towarzysza Pantagruela, który nie może się zdecydować czy ma się żenić [...] oraz wędrówkę w poszukiwaniu rady u Sybilli [...], poety [...], astrologa [...], lekarza [...], prawnika [...], filozofa [...], szaleńca [...] i błazna [...].

Księga czwarta bohaterskich czynów i rzeceń szlachetnego Pantagruela (1552) zawiera opis podróży [...], w której Pantagruel odwiedza wyspy Płaskonosów, Pozwańców,

Ścichapeków, Kielbasek [...], reprezentujących godne wyszydzenia cechy współczesnego społeczeństwa [...].

Piąta i ostatnia księga heroicznych czynów i rzeceń dobrego Pantagruela (wyd. 1564 [...]). W dalszym ciągu żeglugi podróżnicy przybywają do wyspy Dzwonnej, [...] co daje pole do jadowitej satyry na instytucje religijne i sądownicze, aż wreszcie dostają się do świątyni Boskiej Flaszy, gdzie wyrocznia odpowiada na pytanie Panurga jednym słowem: „Pij!”

Źródło: Władysław Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1987, s. 307.



Studia towarzystwa pijących mężczyzn – ilustracja z książki *Gargantua i Pantagruel* François Rabelais

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

” Jerzy Adamski

Historia literatury francuskiej. Zarys

Arcydzieło Rabelais'go nie powstało jako z góry zaplanowana całość. Różne jego części ukazywały się drukiem w ciągu prawie dwudziestu lat, w okresie między 1533 a 1552 rokiem. Piąta księga wyszła dopiero

po śmierci autora i do dziś nie wiadomo, czy to jest tekst autentyczny. [...] Interpretacja myśli Rabelais'go, mająca już swoje długie dzieje, budzi ciągle jeszcze żywe spory naukowe. Znacznie większa jednomyślność poglądów panuje w sferze ocen estetycznych. Choć *Gargantua i Pantagruel* jest dziełem miejscami bardzo drastycznym, artyzmu mistrza Rabelais dziś nikt już nie kwestionuje.

Jest to artyzm w istocie niezwykły, ponieważ całkowicie pozbawiony rygorów, które by pozwalały łatwo go nazwać i zakwalifikować. Dzieło Rabelais'go jest przede wszystkim satyryczną i parodystyczną [epopeją](#), czerpiącą swe wątki, postaci, sytuację, epizody z bogatej tradycji tej średniowiecznej literatury francuskiej, która korzystała z ludowych czy mieszczańskich źródeł inspiracji, [...] ale również i z uczonego piśmiennictwa humanistów francuskich i włoskich.

Jako epopeja jest parodią *Iliady* i *Odysei*, feudalnej epiki rycerskiej, [groteską](#) i satyrą przetwarzającą znane motywy w sposób, który czyni z nich coś całkiem odmiennego: zdumiewające połączenie fantazji, wyolbrzymiającej wszystko aż do absurdu, z poczuciem rzeczywistości, niezachwianym i nigdy nie wątpiącym w swą rację; [...] zdolności bezapelacyjnego demaskowania, które pozbawia złudzeń, z siłą nadziei, z entuzjazmem optymizmu. Wszystko to zawiera w sobie ów słynny śmiech Rabelais'go, prawdziwe narzędzie jego sztuki, o którym sam mówi:

Lepiej śmiechem jest pisać niż łzami,
Śmiech to szczerze królestwo człowieka.

Śmiech jest więc narzędziem sztuki literackiej, stanowiącym zarazem samą istotę człowieczeństwa. [...]

Istotnie, fundamentem ideowym epopei Rabelais'go jest nie tyle akceptacja życia, ile człowieka i jego możliwości. Renesansowa wiara humanistów, że wszystko, co tkwi w osobowości ludzkiej, jest godne podziwu, znajduje w *Gargantui i Pantagruelu* swój entuzjastyczny wyraz: w tym utworze świat prawdziwych ludzi to jest świat gigantów. Żądze zmysłowe są tu równie kolosalne, jak żądza intelektualnego opanowania świata; potrzeba dobrego jedła i napitku równie wielka, jak potrzeba wiedzy. Ale siła fizyczna i moc umysłowa, tak pięknie zharmonizowane, same harmonijnie współistnieją z łagodnością, wyrozumiałością, rozsądkiem politycznym. [...].

Tak przedstawia Rabelais swój ideał ludzki i humanistyczny. Był to ideał ludzi prawdziwych, ludzi-gigantów, obrócony przeciw ludziom-karłom. A więc przeciw rzeczywistemu światu. Albowiem Rabelais nie poddawał się złudzeniom. Jego wielką epopeję wypełnia [...] tłum postaci, których karykaturalne zwyrodnienie stanowi najlepsze świadectwo degeneracji ich świata: ustalonych form społecznej egzystencji, tradycyjnych instytucji, przyjętych wzorów myślenia i postępowania. Są to ofiary scholastycznej pedagogiki, średniowiecznej reguły klasztornej, hierarchicznej organizacji Kościoła katolickiego, feudalnego państwa, anachronicznego sądownictwa, brutalnego w swej chciwości kupiectwa; ofiary tępego trybu wychowania, jałowego kultu religijnego, prymitywnych zabobonów podsycanych i wyczyszczanych, zdegenerowanej myśli naukowej, skostniałej teologii, absurdalnego prawodawstwa; ofiary, a zarazem żywe przykłady, jak w rzeczywistości wygląda model człowieka zgodny ze średniowiecznymi ideałami.

Pokolenie wielkoludów prowadzi walkę z tym światem w imię emancypacji człowieka z różnorodnych więzów, którymi go spętano. [...] Albowiem wyzwolenie to ma sens tylko wówczas, gdy nie jest ucieczką od świata, lecz jego przemianą, gdy nie jest nadzieją na pomoc Boga, lecz wiarą w moc człowieczeństwa.

Źródło: Jerzy Adamski, *Historia literatury francuskiej. Zarys*, Wrocław 1989, s. 53–54.

Styl powieści François'a Rabelais'a

Celem Rabelais'a było ośmieszenie tych postaw, które są sprzeczne z ideałami humanistycznymi. Aby satyryczne zobrazowanie francuskiego społeczeństwa okazało się atrakcyjne dla czytelników (a przez to – skutecznie na nich oddziaływało), wprowadził do powieści fantastykę: chociaż część wydarzeń rozgrywa się w Paryżu, biorą w nich udział olbrzymy, czyli Gargantua i Pantagruel.

Jan Nowakowski tak określa powieść:

” Jan Nowakowski

Pozory i prawda dzieła Rabelais'a

Na samą jego powierzchnię zostaje wyrzucony przez autora niemal nieustannie żart, najczęściej błaży, anegdota, najczęściej [burleskowa](#), nieskończone serie nieprawdopodobnych, oszalamiających zestawień i wyliczeń. Narzucona pierwiastkom fabularnej anegdoty najzupełniej skrajna [hiperbolizacja](#) i niepomiarowane słownictwo sprawiają wrażenie nieograniczonej igraszki wirtuoza. Całemu dziełu nadany został kształt groteski, burleski, baśni, monstrualnej drwiny i nierealnej fantazji.

Źródło: Jan Nowakowski, *Pozory i prawda dzieła Rabelais'a*, „Pamiętnik Literacki” 1954, nr 45/1, s. 93.

Obrazowy styl powieści można określić [rubaszny](#), dosadny i bezceremonialny. Rabelais osiągnął go stosując [kolokwializmy](#) oraz wulgaryzmy, w dodatku – nagromadzone w jednym miejscu (kolejny przejaw hiperbolizacji). Przedstawianie nieraz absurdalnych sytuacji (np. zabranie przez Gargantua dzwonów z paryskiego

kościół Najświętszej Marii i potraktowanie ich jako ozdób dla swojego konia) za pomocą [stylu niskiego](#) sprawia, że fikcyjna rzeczywistość nabiera [tragikomicznego](#) charakteru.

Słownik

burleska

(wł. *burlesque* – żart) komediowy utwór literacki, filmowy lub sceniczny o charakterze satyrycznym, łączący wzniosłość z wulgarnością, wykorzystujący środki karykatury, groteski, parodii

groteska

(fr. *grotesque* – dziwaczny, dziwaczność) – określenie szczególnego rodzaju komizmu, którego właściwością jest odrzucenie przyjętych zasad prawdopodobieństwa, prowadzące do powstania zdeformowanego obrazu rzeczywistości; charakterystyczne dla groteski jest współwystępowanie elementów tragizmu i komizmu, czy kontrastu, które służą celom satyrycznym lub parodystycznym; utwór literacki o elementach komicznie przejawionych, nieprawdopodobnych, karykaturalnych

hiperbolizacja

(gr. *hyperbole* – przewyższenie, przesada) – wyolbrzymianie, przesadzanie

kolowializm

(łac. *colloquium* – rozmowa) – potoczny wyraz lub wyrażenie używane w języku mówionym, nadające wypowiedzi charakter nieoficjalny

scholastyka

(łac. *schola* – szkoła) 1. średniowieczna filozofia chrześcijańska, charakteryzująca się wywodzeniem prawd z twierdzeń uznanych przez Kościół za objawione przez Boga; 2. rozumowanie polegające się na odwoływaniu się do autorytetów i dogmatów, bezwartościowe naukowo

styl rubaszny

odmiana stylu niskiego, charakteryzująca się dosadnością i bezceremonialnością językową, użyciem słownictwa pejoratywnego, lekceważącego lub żartobliwego, w tym – kolokwializmów i wulgaryzmów

tragikomizm

kategoria estetyczna łącząca elementy właściwe tragedii z pierwiastkami o charakterze komediowym, sięgająca po składniki skonstrastowane, np. patos i potoczność

Audiobook

Polecenie 1

Przyjrzyj się sposobowi prowadzenia narracji w powieści François Rabelais'go *Gargantua i Pantagruel*. Napisz krótki tekst, w którym wyjaśnisz, czy narrator wyraźnie daje czytelnikowi do zrozumienia, jakie są jego poglądy, czy też pozostawia odbiorcy możliwość samodzielnej interpretacji postaw bohaterów.

Polecenie 2

Ułóż plan wystąpienia na temat: „Jaki ideał człowieka przedstawia François Rabelais w powieści *Gargantua i Pantagruel*?”

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:   

Teksty do ćwiczeń

” François Rabelais

Gargantua i Pantagruel

186 [Tęgospust](#) był to w swoim czasie zdrowy kpiarz, zaglądający do dzbana tak chętnie jak mało kto na świecie, bo też i jadał rad słono i korzennie. K'czemu miał zazwyczaj dobry zapasik [...] szynki, siła wędzonych ozorów, obfitość kiszek (gdy była na nie pora) i solonej wołowiny z musztardą; także zapas ikry rybiej, okazałą ilość kiełbasy [...]. W męskich latach pojął [Gargamele](#), córkę króla Parpajlosów, tęgą dziewczuchę rumianą na gębie. I [...] poczęła stąd Gargamela pięknego synalka i nosiła go w żywocie aż do jedenastu miesięcy. [...]

214 Skoro tylko się urodziło, nie krzyczało jak inne dzieci: Au, au, au, ale donośnym głosem zakrzyknęło: „Pić, pić, pić!” – jakoby zachęcając wszystkich wkoło do picia, tak iż posłyszano je w całej okolicy. [...]

224 Poczciwina Tęgospust, pijąc i zabawiając się z innymi, usłyszał straszliwy krzyk, jaki syn jego wydał wychodząc na światło dzienne, kiedy to zaczął ryczeć swoje: „Pić, pić, pić!”. Za czym ozwał się:

225 – Ależ gałgan tchu ma!

226 Co słysząc obecni orzekli, iż sprawiedliwie powinien mieć za imię Gargantua, skoro takie było pierwsze ojcowskie słowo przy jego urodzeniu; w czym szli za wzorem i przykładem starożytnych

Hebrajczyków. I ojciec, i matka chętnie przychyłili się do tego zdania. Aby zaś uspokoić dziecię, dano mu się napić po same dziurki w nosie [...].

Źródło: François Rabelais, *Gargantua i Pantagruel*, t. 1, tłum. Tadeusz Żeleński (Boy), Warszawa 1988, s. 16–23.

” François Rabelais

Gargantua i Pantagruel

272 Od trzech do pięciu lat żywiono i chowano Gargantuę za rozkazaniem jego ojca tak, jak każe obyczaj i spędzał czas podobnie jak inne dzieci w tych stronach, to znaczy: na picciu, jedzeniu i spaniu; na jedzeniu, spaniu i picciu; na spaniu, picciu i jedzeniu. [...]

273 Jak dzień długi [...] chował się przed deszczem pod rynnę, kuł żelazo, kiedy wystygło, myślał o niebieskich migdałach, [...], mówił hop zanim przeskoczył, mur przebijał głową, drapał się, gdzie go nie swędziało, budował domy na piasku, zaglądał w kuchni do garnków, łaskotał się, aby się pobudzić do śmiechu, podkuwał żabom nogi, sypał wróblom soli na pośladek, opasywał się siekierką, podpierał się workiem, studnie stawiał na piecu, wodę czerpał przetakiem, ryby łowił widłami, sarny strzelał makiem, [...], chwycił parę srok za ogon, szukał wiatru po świecie, darowanemu koniowi zaglądał w zęby, pierdział wyżej niż dziura w zadku. Czekał aż mu pieczone gołąbki wpadną same do gąbki, troskał się o zeszłoroczny śnieg, szukał dziur na całym.

Źródło: François Rabelais, *Gargantua i Pantagruel*, t. 1, tłum. Tadeusz Żeleński (Boy), Warszawa 1988, s. 32.

” François Rabelais

Gargantua i Pantagruel

354 Jakoż w istocie przydano [mu](#) wielkiego doktora teologii, nazwiskiem mistrz Tubal Holofernes, który nauczył go tak dobrze

abecadła, iż recytował je z pamięci od końca. Co zajęło mu pięć lat i trzy miesiące. Potem czytywał mu [Donata](#), Faceta, Theodoleta i Alanusa *in Parabilis*, na czym zeszło trzynaście lat, sześć miesięcy i dwa tygodnie. [...]

357 Potem mu czytał [de Modis significandi](#) z komentarzem mistrzów Pyskatego, Nicpotem, mistrza Jana Ciołka, Stękały, Kujona i wielu innych: na czym zeszło więcej niż osiemnaście lat i jedenaście miesięcy. I umiał je tak dobrze, że na wrywki w każdym miejscu powtarzał je na wspak. I dowodził na palcach swojej matce, że [de modis significandi non erat scientia](#).

358 Potem mu czytał [Computum](#), na czym strawił Gargantua szesnaście lat i dwa miesiące: w tym to czasie jego preceptor umarł [...].

359 Po nim miał jeszcze drugiego starego stękałę, zwanego mistrz Pała Zakuta, który mu czytywał [Hugocja](#), [Grecyzmy](#) Hebrarda, [Doktrynała](#), [Partes](#), „[Quid est](#)”, [...] [Dormi secure](#) na dni świąteczne i parę innych z podobnej mąki; z których to dzieł stał się tak mądrym, jak był w bebechach swojej matki.

360 Owóż ojciec jego spostrzegł, iż, mimo że chłopiec kształci się bardzo pilnie i obraca cały swój czas na naukę, wszelako nic mu to nie [płuży](#), a co gorsza jest, staje się z tego pomyłony, przygłupiasty, zatumaniony i jołopowaty. Zaczem gdy się wyżalał przed don Filipem Marejskim, wicekrólem [Papeligossy](#), rzekł mu tamten, iż lepiej by było chłopcu niczego się nie uczyć, niż uczyć się z takich książek pod takimi preceptorami. Bowiem ich cała nauka to jeno błazeństwo, a mądrość ich to wierutne bzdury służące do zbędkarcania dobrego i szlachetnego umysłu i zatruwające cały kwiat młodzieży.

Gargantua i Pantagruel

4581 Zdarzyło się, iż gdy [Gaster](#) ścigał ziarno do fortecy, ujrzał się obleżonym przez nieprzyjaciół, i patrzył, jak za pomocą tej po trzykroć przeklętej i piekielnej maszyny, po zburzeniu fortecy, tytaniczna siła rabuje i plądruje jego chleb i zboże. Za czym wymyślił przeciwko temu sztukę i sposoby. [...]

4583 Ba, wynalazł sposób i sztukę, za pomocą której mocen jest wrócić kule wstecz przeciw nieprzyjaciołom, z taką samą siłą i impetem, z jaką je wystrzelono, i w tej samej [paraleli](#). Rzecz nie zdała się zbyt trudna, zważywszy, iż ziele nazwane *Ethiopsis* otwiera wszystkie zamki, do których się je przytknie, że *Echineis*, mizerna rybka, zatrzymuje, wbrew wszelkim wiatrom, i [zastanawia](#) w najgwałtowniejszej burzy największe okręty płynące po morzu i że mięso tej rybki, przechowane w soli, wywabia złoto ze studni, chociażby tak głębokiej, iż dna jej zmacać nie można.

4583 Zważywszy, iż Demokryt pisze, a Teofrast potwierdza i sam sprawdził, iż istnieje zioło, przez którego samo dotknięcie, klin żelazny, głęboko i wielką siłą wbity w gruby i twardy pień drzewa, natychmiast wychodzi na zewnątrz. Tego ziela używają ptaszki dzięcioły, kiedy ktoś potężnym klinem żelaznym zaczopuje dziurę w ich gnieździe; bowiem mają obyczaj nader przemyślnie budować gniazda i drążyć je w pniach dużych drzew.

4584 Zważywszy, iż jelenie i sarny ciężko skaleczone ostrzem grotów, strzał albo pocisków, jeśli natrafią na ziele zwane *dyktam*, pospolite w Kandii, i zjedzą go troszkę, natychmiast groty wychodzą z nich na

zewnątrz i nie zostaje żadnej rany. Tym ziele [Wenus](#) uleczyła swego ukochanego syna [Eneasza](#), skaleczonego w lewe udo strzałą [...].

4585 Zważywszy, iż sam zapach wydzielający się z drzewa bobkowego, figi i cielęcica morskiego, ma zdolność odwracania piorunu, tak iż nigdy w nie nie ugodzi.

4586 Zważywszy, że na sam widok [tryka](#) rozjuszony słonie przychodzą do opamiętania; wściekłe i rozszalałe byki zbliżając się do dzikich fig, zwanych kapryfikami, uspakajają się i stają jakoby zmartwiałe i nieruchome, zaś furia żmij przemija za dotknięciem gałązki buku. [...]

4588 Zważywszy podobnie, iż ziele bzu rośnie bardziej dźwięczne i bardziej sposobne do gry na fletni w kraju, w którym nie słyszy się piania koguta, jako przekazali nam starożytni mędrcy [...], jak gdyby pianie koguta przytępiało, rozmiękczało i zastanawiało materię i drzewo tegoż bzu; a na toż samo pianie koguta, również i lew, zwierzę tak silnie i zuchwałe, staje w osłupieniu i popłochu. Wiem, że inni rozumieli i odnosili to mniemanie do dzikiego bzu, pochodzącego z miejsc tak oddalonych od miast i wsi, iż śpiew koguta nie mógł być tam słyszany. Ta odmiana bzu musi z pewnością być odpowiedniejsza na fletnie i inne instrumenty muzyczne i lepsza od domowego, rosnącego [wpodłe](#) chat i zagród.

Źródło: François Rabelais, *Gargantua i Pantagruel*, tłum. Tadeusz Żeleński (Boy), Warszawa 1988, s. 146–148.

Ćwiczenie 1



Ćwiczenie 2



Ćwiczenie 3



Ćwiczenie 4



Z cytatu 273, przedstawiającego zajęcia małego Gargantui, wypisz cztery przykłady, które są przeróbką przysłów lub sentencji. Następnie uzupełnij pozostałe kolumny tabeli.

Ćwiczenie 5



Uzasadnij, powołując się na stosowne cytaty, na czym polega rubaszność stylu tej powieści.

Ćwiczenie 6



Wyjaśnij, dlaczego François Rabelais krytycznie oceniał nauczanie. Dlaczego autor *Gargantui i Pantagruela* potraktował scholastyczne dysputy z ironią?

Ćwiczenie 7



Na czym polega komizm opisu odkryć i wynalazków Gastera? Wyjaśnij, używając co najmniej 80 słów.

Ćwiczenie 8



Ułóż plan wystąpienia, w którym wykażesz, że powieść François Rabelais'go ośmiesza reguły współczesnego pisarzowi życia społecznego.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: *Uczyć, bawiąc... – o humorze w Gargantui i Pantagruelu François’a Rabelais’go.*
Historia dwóch olbrzymów

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

7) rozumie pojęcie groteski, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej artystyczny i wartościujący charakter;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 8) tworzy plan kompozycyjny i dekompozycyjny tekstów o charakterze argumentacyjnym;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;
9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 6) rozpoznaje w utworach literackich konwencje: baśniową, oniryczną, turpistyczną, nadrealistyczną, postmodernistyczną;

Lektura obowiązkowa

- 9) François Rabelais, Gargantua i Pantagruel (fragmenty);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- zapoznaje się z dziełem François Rabelais'go *Gargantua i Pantagruel*;
- sporządza mapę myśli związaną z bohaterami lektury;
- redaguje opis obrazu *Dzieciństwo Gargantui*;
- układa plan wystąpienia, w którym wykaże, że powieść François Rabelais'go realizuje założenia głównego hasła humanistów.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel informuje uczniów:

Tadeusz Boy-Żeleński pisał:

Filozofia Rabelais'go streszcza się w jednym słowie: kult życia, kult fanatyczny, radosny, taki, jaki może być u człowieka, który po latach – jak jego epoka po wiekach – niewoli strząsnął z siebie dławiące jarzmo; kult życia rozkoszujący się pełnią rozwoju wszystkich ludzkich sił i instynktów.

- Prosi uczniów o odszukanie w różnych źródłach informacji na temat twórczości Rabelais'go i zapisanie argumentów na poparcie bądź zaprzeczenie słów Żeleńskiego.
2. Uczniowie zapoznają się z dziełem François Rabelais'go *Gargantua i Pantagruel*.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel dzieli klasę na dwa zespoły. Prosi obie grupy o przygotowanie map myśli związanych z bohaterami utworu. Jeden zespół tworzy mapę na temat Pantagruela, drugi - na temat Gargantui.
2. Chętne osoby przedstawiają prace wykonane w domu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel udostępnia uczniom sluchowisko. Na jego podstawie uczestnicy lekcji w parach wykonują polecenie 1 i 2. Chętna osoba przedstawia omówienie poleceń.
2. Uczniowie dzielą się na kilkusobowe zespoły. Każdy z nich pracuje nad odpowiedziami do zadań 1-7 z sekcji „Sprawdź się”. Po wyznaczonym przez nauczyciela czasie przedstawiciele grup prezentują odpowiedzi.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel pokazuje za pomocą rzutnika obraz *Dzieciństwo Gargantui*. Prosi uczniów o zredagowanie opisu obrazu oraz odniesienie się do tematu lekcji - w jaki sposób obraz ukazuje humor powieści.



Ilustracja do powieści Rabelais'go, 1873 r.

Źródło: Gustave Doré, *Dzieciństwo Gargantui*, Wikimedia, domena publiczna.

Praca domowa:

1. Ułóż plan wystąpienia, w którym wykażesz, że powieść François'a Rabelais'a ośmiesza reguły współczesnego pisarzowi życia społecznego.

Materiały pomocnicze:

- <https://e-teatr.pl/gargantua-i-pantagruel-s24165>
- <https://culture.pl/pl/wydarzenie/gargantua-i-pantagruel-swiat-mezczyzn-oczami-kobiet>

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do podsumowania lekcji.